

SPEECH ALGEMEEN DEKEN BART VAN TONGEREN,
LUSTRUMDINER NOvA, DEN HAAG, 12 SEPTEMBER 2017

[alleen het gesproken woord geldt]

Geachte genodigden,

Namens de Nederlandse orde van advocaten heet ik u vanavond van harte welkom bij dit diner.

Dit jaar viert de NOvA zijn 65-jarig lustrum. Dit doen we op verschillende manieren. Met ontbijtsessies voor de balie, verspreid over het hele land. Met een jaarcongres advocatuur, waar we ook de herijkte gedragsregels hopen te presenteren. En met dit diner, met vertegenwoordigers van het openbaar ministerie, de wetenschap, de rechterlijke macht, het Rijk, de tuchtrechtspraak, leden van het parlement, verwante beroepsorganisaties en niet in de laatste plaats de minister van Veiligheid en Justitie.

Een bijzonder welkom aan minister Stef Blok, een van de weinige niet-juristen aan deze tafels. Hoe gek dat misschien ook moge klinken uit de mond van een advocaat: ik hoop dat dit niet bij een eenmalige trendbreuk blijft. Voor de toekomst van de juridische beroepen hebben we niet-juristen hard nodig. Ik kom later terug op het waarom, maar hoop dat de minister zich vanavond met deze woorden in zijn 'comfortzone' weet te bevinden.

Omdat hierna uw luisterend oor wordt gevraagd voor onze speciale spreker, Gijs Scholten van Aschat, zal mijn bijdrage beknopt zijn. Daarna geef ik u allen later vanavond aan de diverse tafels zelf het woord om met elkaar van gedachten te wisselen over de toekomst van het rechtsbestel. Enkele schoten voor de boeg geef ik daarvoor graag mee.

Een lustrum is in de eerste plaats een goede gelegenheid voor feestelijkheden. Daarnaast biedt elk lustrum een momentum voor herbezinning: wat hebben we gedaan, waarom doen we dat,

en wat gaan we doen. Dat geldt ook voor de Nederlandse orde van advocaten. Graag deel ik die herbezinning met u en hopelijk geeft u ons later op de avond daar ook nog input voor.

Het merendeel van de taken van de Nederlandse orde van advocaten wordt verricht vanuit het perspectief van het belang van een goede rechtsbedeling. De fundamentele betekenis van het recht op behoorlijke rechtsbedeling is genoegzaam bekend en behoeft geen nadere uitleg. Een bijna hymnische benadering kwam ik onlangs tegen en stond als volgt beschreven: *“Zonder een onafhankelijke en goed werkende justitie ontbreekt ook voor de andere rechten en vrijheden de sluitsteen van het gewelf dat het geheel van dit kostbare erfgoed beschermt.”* Hoewel voor een enkeling onze lobby soms irritant kan zijn, hoop ik dat u allen zich realiseert, dat we als NOvA graag de gewelven in stand houden. Dat dit onze drijfveer is. En dat dit nimmer aflatende aandacht en energie vereist.

Vier keer komt de taakopdracht van het handelen in het belang van een goede rechtsbedeling terug in de Advocatenwet en het is voor de NOvA dus dagelijkse kost. Een beknopte rechtsvergelijking leert dat het handelen in het belang van een goede rechtsbedeling ook in andere formele wetten terugkomt.

Het komt één keer voor in de Uitleveringswet waarin in artikel 35 is bepaald dat de Onze Minister rekening houdt met het belang van een goede rechtsbedeling. Ook artikel 56 van de Wet overdracht tenuitvoerlegging strafvonnissen roept Onze Minister hiertoe op.

Voor het openbaar ministerie wordt een goede rechtsbedeling één keer vermeld in de Overleveringswet, één keer in de Wet overdracht tenuitvoerlegging strafvonnissen, en tweemaal in het Wetboek van Strafvordering. En om mijn collega uit de algemene raad, waarnemend deken en portefeuillehouder Strafrecht, Bert Fibbe, voor te zijn, spreek ik meteen maar de wens uit dat het belang van een goede rechtsbedeling ook een belangrijk uitgangspunt blijft in het nieuwe Wetboek van Strafvordering.

Van de rechterlijke macht kan in zijn algemeenheid worden gezegd dat zo ongeveer alles wat daar gebeurt in het belang van een goede rechtsbedeling is.

Het beeld dat hieruit ontstaat is een veelheid aan juridische professionals, ieder met eigen taken, maar allen met een belangrijke gezamenlijke verantwoordelijkheid: het dienen van het belang van een goede rechtsbedeling. Vanuit die gezamenlijkheid zou ik ook met u de toekomst willen verkennen: hoe kunnen we breed gedragen dit belang dienen, zeker in een tijd van haast ongekende mogelijkheden op het gebied van informatietechnologie. Ik denk dan bijvoorbeeld aan big data, aan zelflerende machines en aan autonome technologie. U hebt daar wellicht ervaring mee: tijdens een bespreking gaat SIRI op uw smartphone opeens meedoen en stelt u indringende vragen of doet suggesties die niet langer op serendipiteit berusten.

Vorig jaar is het WODC-cahier 'Juridische beroepen in de toekomst' verschenen. Een goed initiatief, maar wel met een – in mijn ogen – beperkte focus op ontwikkelingen binnen de advocatuur, het notariaat en de gerechtsdeurwaarders. Daarnaast mis ik de benodigde externe en internationale oriëntatie die noodzakelijk is voor het bijbenen van alle ontwikkelingen op het gebied van informatietechnologie.

Daarom ben ik ook blij met uw komst. Wellicht kunnen wij vanavond vanuit onze gezamenlijke verantwoordelijkheid een start te maken met, ik noem het maar even, een *deltaplan digitalization legal infrastructure and the rule of law*. In dat Deltaplan zal naast juridische professionals moeten worden deelgenomen door wetenschappers, wiskundigen, programmeurs en bedrijfskundigen. Een van de belangrijkste taken is het ontwikkelen van een gemeenschappelijke visie op de wijze waarop omgegaan kan worden met de maatschappelijke en technologische ontwikkelingen. En op welke wijze technologische toepassingen binnen het rechtsbestel effectief gerealiseerd kunnen worden.

Een onderdeel dat niet mag ontbreken is het ontwikkelen van een gemeenschappelijke digitale juridische omgeving waarbij sprake is van *algorithmic accountability*. Ik bedoel daarmee het

volgende. De algoritme-gedreven systemen die we nu kennen zijn niet per definitie gebouwd om ‘het juiste’ te doen of om transparant te zijn. Onafhankelijke controleerbaarheid en verifieerbaarheid ontbreekt. Vanaf de buitenkant wordt daardoor het zicht ontnomen op de wijze waarop keuzen worden gemaakt binnen deze systemen, terwijl een goede rechtsbedeling juist wel gebaat is bij transparantie. Het opstellen van een *code of digital conduct* lijkt me van groot belang voor de toekomst van de juridische professionals, maar belangrijker nog: voor alle toekomstig rechtzoekenden.

Dit zijn zo mijn eerste gedachten over de toekomst van juridische beroepen tegen het licht van de toenemende digitalisering binnen het juridische domein. Het is een aanzet, waarvoor ik graag aan u vraag hierover mee te denken. Om te beginnen vanavond hier aan tafel, maar hopelijk ook de komende tijd. Ieder van u vanuit uw specifieke rol, maar met een gezamenlijke verantwoordelijkheid als het gaat om het belang van een goede rechtsbedeling waar ik mee begon.

U zit vanavond aan tafels die elk één van de vijf kernwaarden van de advocatuur vertegenwoordigt: onafhankelijkheid, partijdigheid, deskundigheid, integriteit en vertrouwelijkheid. Ik hoop dat u zich thuis voelt bij onze kernwaarden, al is het maar voor deze avond.

Iemand die er minder nobele waarden op na hield was Richard III, die al manipulerend, versierend, dreigend en zelfs moordend een greep naar de macht deed. Op meeslepende wijze vertolkt Gijs Scholten van Aschat deze Shakespeare-klassieker in een eigentijdse versie.

Ik wens u met uw disgenoten een plezierige avond toe.